

Знайдено дві стрічки українського виробництва початку 1930-х

Олена Новикова

У Бундесархіві в Берліні знайдено копії двох українських фільмів, оригінали яких втрачено. Вивезла їх разом з іншими матеріалами команда Геббельса з окупованого Києва. На цих стрічках «Українфільму» є позначка Reichsfilmarchiv. Знято їх було в Одесі, на Першій Комсомольській фабриці, в 1931–1932 роках. Фільми німі, кадри із титрами – російською мовою, подекуди з українськими реченнями. Українська мова зустрічається у кадрах в текстах оголошень, в окремих репліках персонажів. Певно, нацистів зацікавив фільм «Свиня – скрізь свиня» режисера і сценариста Я. Шмаїна (1931р.), тому що в деяких титрах зустрічаються написи німецькою. Як вказано, це кіношарж з п'яти частин. Сатира на бюрократію на залізниці як типове явище для тогочасного суспільства. Комічне зустрічається в характерних для «комедії ситуацій» епізодах, назвах, прізвиськах, зовнішності, грі слів у репліках персонажів. На станцію Пупки прибуває потяг, який зупиняється усього на три хвилини. Тим часом на полотні гуляють неквапливо дві свині та цап. Козла забирає господар, а зі свиньми намагаються впоратися начальник станції Привичкін, старорежимний спеціаліст у службовій формі, та його тупуватий помічник Твердохліб. У одному з вагонів – паніка. Молодий спеціаліст везе в клітці двох гвінейських морських свинок, застрахованих на велику суму. Сусідчині діти раптом відчиняють клітку, звірята опиняються на підлозі. Матуся починає верещати, наче це щурі. На галас збігається майже увесь вагон, лунають крики: «Інфекція!!». Провідник вимагає здати свинок у багажне відділення. До потягу причеплено вагон із посівним матеріалом, якого чекає колгоспниця. Власник свинок пояснює начальникові, що вони маленькі, не хворі. Одна із них поросна. Начальник починає вивчати тарифи, скільки коштує перевезення живого товару такої ваги, і телефонувати на головну станцію Вузлову. Отримавши квитанцію, молодик попереджає: «Будьте обережні, вони застраховані на дві тисячі». Події обертаються довкола морських свинок і вагона з зерном. Врешті молоді свідомі працівники залізниці на дрезині прибувають у Пупки наводити лад. Начальника станції і помічника звільняють з роботи. Слова та репліки фільму відображають атмосфе-

ру та мову того часу. У титрах зустрічаємо «спідручник» (помічник), біля тумби із сміттям – «недокурки», відповідь на запитання колгоспниці, куди ж подівся вагон: «Куда нужно – туда и пропал!». Помічник про свинок: «Хай вони повиздыхають».

Друга знайдена копія – фільм «Вітаю з переходом!» Євгенії Григорович за власним сценарієм, знятий в Одесі (Українфільм, Перша Комсомольська кінофабрика, 1932). Йдеться про навчання у школі і діяльність в піонерській організації групи підлітків. Одна з них – донька доярки, активна піонерка, вона добре вчиться, але не завжди ввічлива, не соромиться вчителю похилого віку закинути, що він «старорежимний». Серед інших підлітків – її антипод Ваня, чемний хлопець, який захоплюється винахідництвом, але не встигає і навчатися, і виконувати піонерські обов'язки. Сумує з цього приводу. В рамках злуки міста і села піонери після школи йдуть допомагати селянам. Ваня відсторонюється, просить забрати в нього галстук, бо не знаходить часу на піонерську роботу і не встигає вивчати шкільну програму. Талановитим, чесним і самотнім хлопчиком починає опікуватися старий вчитель. На допомогу піонерам приходить комсомольська організація. Діти встигають і в школі, і в суспільній діяльності. Добре пішли справи й у Вані. Усі переходять у наступну сьому групу. Тоді Іванко просить повернути йому піонерський галстук. Його товариші – усміхнені і щасливі – звертаються до залу: «Ну, як, повернемо Вані його піонерський галстук?». Відповідь схвальна. Такий собі хеппі-енд. Фільм пропагандистський, не вирізняється особливими творчими досягненнями. Проте співробітник Держкіноархіву Росії (Белиє Столби) П. Багров, який і віднайшов українські фільми, відзначає рідкісне для раннього радянського кіновиробництва явище – включення до ігрового кіно фрагменту мультиплікації. Це в епізоді, коли Ваня розповідає вчителю про свій винахід пристрою для сільського господарства. Я ж звернула увагу на нетипову для тих часів ситуацію. Хлопець відмовляється носити святиню – піонерський галстук, і його ніхто не засуджує. А коли впорався зі шкільною програмою – галстук повертають... Можливо, такий епізод зумовила реальність незаідеологізованого міста Одеси.